

Przeglądy i komentarze

FRONT NARODOWY W NIEMIECKIEJ REPUBLICE DEMOKRATYCZNEJ

Istotnym elementem mechanizmu funkcjonowania życia politycznego w państwach socjalistycznych są działające w nich fronty narodowe. Partie komunistyczne i robotnicze, wchodzące w skład frontów, kojarzą w swoich programach, opartych na doktrynie społecznej marksizmu zarówno zagadnienia klasowe, jak i narodowe. Fronty narodowe w Deklaracji narady przedstawicieli partii komunistycznych i robotniczych krajów socjalistycznych (Moskwa, 14-16 XI 1957 r.), rozumiane jako swoisty sojusz klas i warstw społecznych pod kierownictwem partii komunistycznej, mają rangę jednej z głównych prawidłowości rewolucji socjalistycznej i budownictwa socjalizmu we wszystkich europejskich krajach socjalistycznych¹.

Fronty narodowe państw socjalistycznych są jednym z instrumentów realizacji tezy W. Lenina, iż:

„Póki istnieją różnice narodowe i państwowe między narodami i krajami — a różnice te będą się utrzymywały jeszcze bardzo a bardzo długo, nawet po urzeczywistnieniu dyktatury proletariatu w skali światowej — póty jedność międzynarodowej taktyki komunistycznego ruchu robotniczego wszystkich krajów wymaga nie usuwania różnorodności, nie znoszenia różnic narodowych (jest to w chwili obecnej marzenie niedorzeczne), lecz takiego stosowania podstawowych zasad komunizmu (władza radziecka i dyktatura proletariatu), które by we właściwy sposób modyfikowało te zasady w szczególach, prawidłowo je dopasowywało, przystosowywało do różnic narodowych i narodowo-państwowych”².

Zadaniem frontów narodowych w państwach socjalistycznych jest jednocześnie narodów wokół programu budownictwa socjalistycznego oraz rozwój demokracji socjalistycznej poprzez pracę nad doskonaleniem systemów przedstawicielskich, rozwojem socjalistycznej świadomości narodowej, wzrostem bogactwa społecznego, gospodarczego i kulturalnego społeczeństw socjalistycznych.

Front narodowy możemy określić jako masowy ruch społeczno-polityczny, którego celem jest jedność narodowa wokół programu określonego przez jego siły polityczne (reprezentują je z zasady partie polityczne), ustalające także zakres jego zadań i stopień zinstytucjonalizowania.

Ze względu na zakres zinstytucjonalizowania frontu narodowego w różnych państwach socjalistycznych można wyróżnić w tym względzie trzy rozwiązania:

1) Rozwiązanie niezinstytucjonalizowane — (ZSRR) — brak tu struktury organizacyjnej frontu narodowego, jego stałych organów, działalność jego realizują

¹ *Organizacja społeczeństwa socjalistycznego w Polsce*. Pod redakcją Adama Łopatkki. Warszawa—Poznań 1970, s. 52.

² W. Lenin, *Dzieciątka choroba „lewicowości” w komunizmie*, W: *Dzieła* t. 31, ss. 78 - 79.

organizacje wchodzące w jego skład. Rozwiązanie to jest właściwe wszędzie tam gdzie zadania frontu ograniczone są do procesu wylaniania organów władzy państwowej i organów sądowych.

2) Rozwiązanie pośrednie — (NRD, PRL, itd.) — front narodowy jest w pewnym stopniu zinstytucjonalizowanym, masowym ruchem społeczno-politycznym. Zadania frontu realizują jego społeczne organa samodzielnie lub przy pomocy licznej rzeszy bezpartyjnych aktywistów³. Skład osobowy organów frontów pochodzi albo z wyboru, podczas którego określa się zadania frontu, albo określa go organizacje wchodzące w jego skład, decydując zarazem o zadaniach frontu. Fronty narodowe nie posiadają tu swoich podstawowych organizacji, brak jest statusu członkowskiego.

3) Rozwiązanie zinstytucjonalizowane — (Jugosławia, Bułgaria) — fronty narodowe mają charakter masowych organizacji społeczno-politycznych. Występują tu podstawowe organizacje frontów, system organów, programy, statuty. Ustalona jest struktura organizacyjna frontu i wynikające z niej prawa i obowiązki jego organów. Uregulowany jest status członkowski i cały szereg innych zagadnień o charakterze organizacyjnym.

Kierowniczą rolę w frontach narodowych sprawują partie komunistyczne, co nie oznacza jednak — jak się podkreśla np. w referacie sprawozdawczym na III Zjeździe PZPR w 1959 roku —

„ani komenderowania sojuszniczymi stronnictwami, ani przekształcania ich w transmisję partii, przeciwnie — zakłada samodzielność i własną inicjatywę każdego stronnictwa, wspólną odpowiedzialność za realizację wspólnego programu, współdziałanie w sprawowaniu rządów w Polsce Ludowej”⁴.

Uznawanie przez partie sojusznicze kierowniczej roli partii komunistycznej oznacza, że partie te uznają i aprobuje ten „fakt społeczno-polityczny”, dążąc zarazem do jak najpełniejszego udziału w kierownictwie państwowym i społecznym⁵.

Fronty narodowe ukształtowały się jako trwałe i żywotne elementy mechanizmów życia politycznego w państwach socjalistycznych. Przy ich pomocy rozwiązuje się różnorakie zagadnienia społeczeństw budujących socjalizm. Dlatego też partie komunistyczne i robotnicze w tych państwach dążą do dalszego wzmocnienia i rozwoju frontów narodowych, których ranga społeczna, w miarę postępów budownictwa socjalistycznego, stale rośnie⁶.

1. FRONT NARODOWY NIEMIEC DEMOKRATYCZNYCH — ISTOTNYM CZYNNIKIEM W ŻYCIU NARODU

Zgodnie z art. 3 konstytucji NRD z 1968 r. we Froncie Narodowym Niemiec Demokratycznych⁷ (*Nationale Front des demokratischen Deutschland*) partie i organizacje masowe „jednoczą wszystkie siły narodu do wspólnego działania w kierunku rozwijania socjalistycznego społeczeństwa. Przez to realizują one współzycie wszystkich obywateli we wspólnocie socjalistycznej według zasady, że każdy odpowiada

³ Organizacja..., op. cit., s. 58.

⁴ W. Gomułka, *O naszej partii*, KiW 1968, s. 438.

⁵ A. Lopatka, *Kierownicza rola partii komunistycznej w stosunku do państwa socjalistycznego*. Poznań 1963, s. 191.

⁶ A. Machnienko, *Podstawowe instytucje prawa państwowego europejskich krajów socjalistycznych*. PWN, Warszawa 1967, s. 73.

⁷ W dalszym ciągu, mówiąc o Froncie Narodowym Niemiec Demokratycznych, będę używał zwrotu „Front Narodowy”.

za całość”⁸. Art. 2 w pkt. 2 stanowi, że jedną z nienaruszalnych podstaw socjalistycznego ustroju społecznego jest ścisły sojusz klasy robotniczej z klasą chłopów-spółdzielców, przedstawicielami inteligencji i innymi warstwami narodu. Z łącznej interpretacji art. 2 i 3 konstytucji NRD wynika, że „zorganizowanym wyrazem” wymienionego wyżej sojuszu jest Front Narodowy.

Front Narodowy, który od powstania (na podstawie uchwały *SED* z dnia 4 X 1949 r.) posiadał rangę wyłącznie polityczną (taka była podstawa jego działania), od wejścia w życie kolejnych ustaw wyborczych z 1950, 1958, 1963 r. uzyskał rangę polityczno-prawną. Wejście w życie w 1968 r. nowej konstytucji NRD nadało mu z kolei rangę konstytucyjno-prawną.

To, że Front Narodowy znalazł wyraz w konstytucji — akcie o najwyższej mocy prawnej, potwierdza tezę, iż jest on jednym z podstawowych elementów funkcjonowania życia politycznego w Niemieckiej Republice Demokratycznej.

Stosunek zaś łączący wszystkie partie, organizacje masowe i poszczególnych obywateli NRD we froncie narodowym jest już nie tylko stosunkiem politycznym, czy prawno-politycznym, ale konstytucyjno-prawnym.

W organach Frontu Narodowego działa około 335 000 obywateli tego państwa, w tym prawie połowa bezpartyjnych; około 90 000 robotników, 95 000 pracowników umysłowych, 45 000 chłopów-spółdzielców, 45 000 pracowników naukowo technicznych, 1000 artystów, 15 000 przedsiębiorców pracujących z udziałem państwa, kupców, rzemieślników; około 100 000 kobiet i 40 000 młodzieży⁹.

Chronologicznie Front Narodowy powstał później aniżeli blok antyfaszystowsko-demokratycznych partii utworzony w lipcu 1945 r., w skład którego weszły: Komunistyczna Partia Niemiec (*KPD*), Socjaldemokratyczna Partia Niemiec strefy radzieckiej (*SPD*) — a od 21 IV 1946 r. — tj. od chwili zjednoczenia ruchu robotniczego — Niemiecka Socjalistyczna Partia Jedności (*SED*) oraz nowo utworzone obywatelskie partie demokratyczne: Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna (*CDU*)¹⁰, Liberalno-Demokratyczna Partia Niemiec (*LDPD*). Następnie do Bloku Demokratycznego weszły: Narodowo-Demokratyczna Partia Niemiec (*NDPD*), Demokratyczna Partia Chłopska Niemiec (*DBD*), jak i duże organizacje masowe: Wolny Niemiecki Związek Związków Zawodowych (*FDGB*), Demokratyczne Zrzeszenie Kobiet (*DFD*), Wolna Niemiecka Młodzież (*FDJ*)¹¹.

Wszystkie te partie i organizacje masowe, a także Niemiecki Związek Kultury (*DKB*), wchodzą w skład Frontu Narodowego.

Dla wykonania zadań Bloku Demokratycznego w gminach, miastach, powiatach, okręgach oraz dla całej Republiki działają Komisje Bloku. Komisje Bloku Demokratycznego w NRD spełniają podobne zadania jak Komisje porozumiewawcze partii i stronnictw politycznych w Polsce. Przede wszystkim zapewniają partiom politycznym kierownictwo polityczne we Froncie Narodowym, dają im możliwość uzgodnienia stanowisk, jakie zajmą one na płaszczyźnie Frontu Narodowego oraz zabezpieczają

⁸ *Konstytucja NRD*, Staatsverlag der DDR i Zeit im Bild.

⁹ M. Gebhardt, *Die Nationale Front*. Wyd. Nationalrat der Nationalen Front des demokratischen Deutschland, b.d.m., s. 4.

¹⁰ Partia ta nie ma obecnie nic wspólnego ani organizacyjnie, ani politycznie z partią *CDU* działającą w NRF. Aktualnie *CDU* programowo zakłada, że w NRD siłą przewodnią jest klasa robotnicza i jej partia. Chrześcijańscy demokraci współtworzą i współodpowiadają za politykę państwa, współuczestniczą w realizowaniu konstytucji socjalistycznej itd. Szerzej o stosunku państwa i wierzących w NRD patrz: J. Godlewska, *Stosunek państwa do Kościołów i obywateli wierzących w NRD*. „Państwo i Prawo” nr 6/1970, s. 975.

¹¹ M. Gebhardt, *op. cit.*, s. 8.

przodującą rolę *SED* we Froncie Narodowym. Są one także ośrodkami kształtowania się decyzji, które następnie formalnie podejmują i realizują poszczególne organa Frontu Narodowego.

2. ORGANA FRONTU NARODOWEGO I ICH AKTUALNE ZADANIA

O Froncie Narodowym w NRD należy mówić jako o masowym ruchu społeczno-politycznym. I to ze względu na cel naczelny każdego frontu narodowego w państwach socjalistycznych, to jest „jedność narodową wokół programu budownictwa socjalistycznego”. Podnosi się w ten sposób i masowość ruchu i jego społeczno-polityczne cele, wykraczające daleko poza działalność jedynie partii czy innych organizacji wchodzących w jego skład.

Front Narodowy, nie będąc masową organizacją społeczno-polityczną, posiada ukształtowane organa, nie ma jednak sformalizowanej ściśle struktury organizacyjnej, członkostwa, podstawowych organizacji i statutu. Członkami Frontu Narodowego są partie polityczne, organizacje masowe i poszczególni obywatele NRD¹².

Organami Frontu Narodowego są komisje (*Ausschüsse*) Frontu Narodowego, a ściślej biorąc komitety, których obecnie działa około 17 000¹³.

Najwyższą władzą Frontu Narodowego jest Kongres Frontu Narodowego (*Kongress der Nationalen Front*), a w okresie, gdy Kongres nie obraduje, Rada Narodowa Frontu Narodowego (*Nationalrat der Nationalen Front*), której organami wewnętrznymi są Prezydium i Sekretariat.

Na ostatnim Kongresie Frontu Narodowego w 1969 r.¹⁴ prezydentem Rady Narodowej Frontu Narodowego (*Präsident des Nationalrats*) został wybrany prof. dr Erich Correns, bezpartyjny, członek Niemieckiego Związku Kultury (*DKB*).

Kongres Frontu Narodowego wybiera także w tajnym głosowaniu, na podstawie ustalonych list kandydatów, Radę Narodową i Centralną Komisję Rewizyjną. Kandydata na prezydenta Rady Narodowej Frontu Narodowego ustalają, na podstawie wspólnych propozycji, centralne kierownictwa partii i organizacji masowych. Wybrany jest w tajnym głosowaniu. Listy kandydatów do Rady Narodowej i Centralnej Komisji Rewizyjnej ustalają centralne kierownictwa partii i masowych organizacji oraz delegaci na Kongres. Wybory na Kongresie przeprowadza 45-osobowa Komisja wyborcza.

Każdy delegowany ma prawo składać pytania i wnosić zastrzeżenia odnośnie do kandydatów. W razie wniesienia zastrzeżeń decyzję ostateczną podejmuje Kongres.

Głosowanie na prezydenta i członków Rady Narodowej oraz członków Centralnej Komisji Rewizyjnej przeprowadza się na odrębnych kartkach. Wybrani zostają ci wszyscy kandydaci, którzy uzyskają więcej niż 50% głosów. Rada Narodowa konstituuje się bezpośrednio po wyborach, wybierając pod kierownictwem prezydenta: Prezydium, wiceprezydentów i Sekretariat.

¹² Tamże, s. 10.

¹³ Tamże, s. 14.

¹⁴ Ostatni Kongres Frontu Narodowego obradował w NRD w dniach 21/22 marca 1969 r. W kongresie na 1 863 delegatów było: członków *SED* — 572 (30,7%), członków *DBD* — 195 (10,5%), członków *CDU* — 185 (9,9%), członków *LDPD* — 189 (10,1%), członków *NDPD* — 200 (10,7%), bezpartyjnych — 522 (28,1%) W kongresie uczestniczyło: kobiet — 753 (40,4%) młodzieży — 414 (22,2%).

Dane powyższe zaczerpnięto z: *Berichte der Kommissionen und Beschlussfassung, Kongress der Nationalen Front des Demokratischen Deutschland*. Berlin 21/22 märz 1969, t. I, s. 249.

Także bezpośrednio po wyborach konstituuje się Centralna Komisja Rewizyjna, wybierając pod przewodnictwem przewodniczącego Komisji Wyborczej Kongresu przewodniczącego i zastępców przewodniczącego komisji.

Wybory Prezydium, wiceprezydentów i Sekretariatu Rady Narodowej oraz przewodniczącego i zastępców przewodniczącego Centralnej Komisji Rewizyjnej następują na podstawie propozycji centralnych kierownictw partii i organizacji masowych. Wyniki wyborów zostają podane do wiadomości Kongresowi Frontu Narodowego¹⁵.

Jako organa terenowe występują następujące komitety Frontu Narodowego:

1. Komitet Osiedlowy w osiedlach mieszkaniowych (*Wohnbezirksausschuss*),
2. Komitet Lokalny w gminach (*Ortsausschuss*),
3. Komitet Miejski (*Stadtsausschuss*),
4. Komitet Dzielnicowy (*Stadtbezirksausschuss*),
5. Komitet Powiatowy w powiatach i miastach stanowiących powiaty (*Kreis-*
ausschuss).
6. Komitet Okręgowy (*Bezirksausschuss*).

Komisje rewizyjne powołuje się przy komitetach dzielnicowych, powiatowych i okręgowych Frontu Narodowego. Sekretariaty działają przy komitetach miejskich, powiatowych i okręgowych Frontu Narodowego.

Organa Frontu Narodowego wybierane są tajnie bądź w sposób bezpośredni, bądź pośredni. Bezpośrednio wybiera się komitety gminne (czy też lokalne w gminach) i osiedlowe — na zebraniach mieszkańców. Pośrednio wybiera się komitety miejskie, dzielnicowe, powiatowe i okręgowe — na konferencjach delegatów, oraz Radę Narodową Frontu Narodowego — na Kongresie Frontu Narodowego.

Jako cel wyborów organów Frontu Narodowego przyjęto pozyskanie wszystkich obywateli do pracy nad rozwojem społeczeństwa w NRD, pod kierownictwem klasy robotniczej i marksistowsko-leninowskiej partii oraz uświadomienie obywatelom ich udziału w budowie rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego¹⁶.

Wybory komitetów Frontu Narodowego prowadzi Rada Narodowa i okręgowe oraz powiatowe komitety Frontu Narodowego zgodnie z terytorialnym zasięgiem ich działania.

Uprawnieni do wyborów są wszyscy obecni na zebraniach mieszkańców zamieszkałych w danym miejscu obywatele NRD, którzy w dniu zebrania mają ukończone 18 lat, a na konferencjach — wybrani delegaci. Wybranymi mogą zostać wszyscy obywatele NRD, którzy do dnia wyborów ukończyli 18 lat¹⁷.

Zebrania mieszkańców organizuje się w każdym osiedlu mieszkaniowym i gminie. Większe osiedla mieszkaniowe mogą domagać się zorganizowania większej ilości zebrań mieszkańców. Może to mieć miejsce jedynie wyjątkowo: w dużych osiedlach, gdzie brak odpowiedniego pomieszczenia na zebranie oraz gdy osiedle zajmuje duży obszar przestrzeni. Takie rozwiązanie ma umożliwić jak największej liczbie obywateli wzięcie udziału w wyborach.

Konferencje delegatów organizuje się: w miastach, dzielnicach miast dużych,

¹⁵ *Wahlordnung, Kongress der Nationalen Front des Demokratischen Deutschland, op. cit., t. I, ss. 297 - 298.*

¹⁶ *Direktive für die Neuwahlen der Ausschüsse der Nationalen Front und für die Vorbereitung und Durchführung des Kongresses der Nationalen Front. W: Beschlüsse des Nationalrates der Nationalen Front des Demokratischen Deutschland, vom. 10 oktober 1968, s. 5.*

¹⁷ *Wahlordnung für die Neuwahlen in der Nationalen Front. W: Beschlüsse..., op. cit., s. 7.*

powiatach i okręgach. Konferencje przygotowuje się organizacyjnie, pod względem treści tak, by były przyjęte przez obywateli jako bardzo ważne wydarzenia polityczne.

Zebranie mieszkańców wybiera jawnie: prezydium zebrania oraz komisję wyborczą. Konferencje delegatów wybierają jawnie: prezydium konferencji, komisję mandatową, komisję redakcyjną oraz komisję wyborczą.

Delegatów na konferencje Frontu Narodowego wybiera się na zebraniach mieszkańców, a także na wszelkich innych zebraniach (jak zebrania członków partii, masowych organizacji, szkół itd.)¹⁸.

W trakcie przygotowań do ostatnich wyborów organów Frontu Narodowego w 1969 r. podniesiono, iż wśród delegatów na konferencje powinno być 45-50% delegowanych kobiet, 25-30% młodzieży do lat 25, co najmniej 35% bezpartyjnych obywateli¹⁹.

Nazwiska kandydatów na członków organów Frontu Narodowego oraz delegatów na konferencje Frontu Narodowego powinny być przedstawione społeczeństwu. Co najmniej na 10 dni przed terminem zebrania mieszkańców czy konferencji przewidziano publiczne posiedzenia odpowiednich komitetów Frontu Narodowego. Na posiedzeniach tych, przy zapewnieniu jak najliczniejszego udziału obywateli z wszystkich warstw społeczeństwa, zajmuje się stanowisko odnośnie do propozycji kandydackich i wysuwa dalsze propozycje. Propozycje kandydatów do organów Frontu Narodowego składają do właściwych komitetów kierownictwa partii politycznych i organizacji masowych.

Następnie właściwe komitety Frontu Narodowego zestawiają listy kandydackie, odrębnie dla kandydatów na członków organów Frontu Narodowego (w tym osobna lista dla kandydatów na członków komitetów, osobna dla kandydatów do komisji rewizyjnych), odrębnie dla kandydatów na delegatów na daną konferencję.

Popularyzacji kandydatów dokonują komitety Frontu Narodowego przez: organizowanie spotkań kandydatów z ludnością w miejscach zamieszkania i w zakładach pracy, ogłaszanie list kandydackich na zebraniach partii politycznych i organizacji masowych, w zakładach pracy, instytucjach, zgromadzeniach, w prasie partyjnej i ogłoszeniami na ulicach miast.

Do rozpoczęcia zebrania mieszkańców obywatele NRD mogą do właściwego komitetu Frontu Narodowego wносить uzasadnione zastrzeżenia odnośnie do proponowanych kandydatów. W takim wypadku Komitet Frontu Narodowego kieruje zastrzeżenie do tego kierownictwa partii czy organizacji masowej, które daną propozycję wysunęło, w celu podjęcia decyzji. Ostatecznie jednak o zastrzeżonej propozycji decyduje zebranie mieszkańców czy konferencja delegatów w głosowaniu jawnym, przez podniesienie ręki.

W trakcie zebrań mieszkańców lub konferencji delegatów wybrani zostają ci z kandydatów, którzy otrzymają więcej niż połowę ważnie oddanych głosów. Po wyborach nowe komitety Frontu Narodowego zbierają się natychmiast na posiedzenie w celu ukonstytuowania się. Członkowie komitetów wybierają przewodniczącego, jego zastępców oraz niekiedy sekretariaty. Następnie wyniki wyborów zostają przedstawione zebraniu mieszkańców czy konferencji delegatów.

W czasie zebrań mieszkańców i konferencji delegatów przedstawiony zostaje referat, w którym wychodząc od aktualnej sytuacji ekonomicznej, politycznej i ideologicznej w terenie i podstawowych jego problemów, określa się bieżące zadania

¹⁸ Hinweise für die Vorbereitung und Durchführung der Neuwahl der Ausschüsse der Nationalen Front. W: Beschlüsse . . . , op. cit., s. 11.

¹⁹ Tamże.

organów i aktywu Frontu Narodowego, jak i całego społeczeństwa. Referat powinien uwypuklać zarówno osiągnięcia społeczeństwa w danym rejonie kraju, jak i dać odpowiedź na pytania i wątpliwości obywateli.

Przy komitetach okręgowych i powiatowych Frontu Narodowego działają ponadto grupy robocze: „przedsiębiorców pracujących z udziałem państwa, kupców i rzemieślników” oraz „koła chrześcijańskie”²⁰. Grupy te są organami pomocniczymi i doradczymi komitetów Frontu Narodowego. Jeśli chodzi o koła chrześcijańskie, to są one wyrazem równouprawnienia obywateli NRD we Froncie Narodowym, bez względu na ich stosunek do religii. Kierownikami tych grup są członkowie okręgowych i powiatowych komitetów Frontu Narodowego. Jako stałych członków grup roboczych wybiera się zasłużonych obywateli z danych warstw, zwracając szczególną uwagę na bezpartyjnych. W pracy grup roboczych biorą także udział przedstawiciele partii politycznych, organizacji masowych i instytucji, którzy działają w tych warstwach społeczeństwa.

Aktualne zadania organów Frontu Narodowego sprecyzowano w trakcie kampanii wyborczej do organów Frontu w 1969 r. Wzrost roli Frontu Narodowego w życiu NRD sprawia, że wzrasta progresywnie zakres jego zadań.

Naczelne zadanie dla Rady Narodowej Frontu Narodowego i innych jego organów na najbliższy okres określił w swoim przemówieniu na Kongresie Frontu Narodowego w 1969 r. ówczesny I sekretarz KC SED Walter Ulbricht, stwierdzając, iż Rada Narodowa winna starać się o to, by działalność Frontu Narodowego była „szkołą socjalistycznej demokracji”²¹.

W trakcie kampanii wyborczej nowo wybranym organom Frontu postawiono następujące zadania. Organa te winny:

1) dbać o rozwój umysłowego, kulturalnego i sportowego życia obywateli NRD i troszczyć się o rozwój fizyczny obywateli przez propagowanie masowego sportu;

2) rozwijać swoją działalność tak, by wciągnąć do pracy społecznej jak najszersze rzesze obywateli NRD, zwracając szczególną uwagę na zaangażowanie w tej pracy obywateli bezpartyjnych;

3) jeszcze bardziej rozszerzyć bazę społeczną Frontu, przez polityczne uświadczenie i wciągnięcie do pracy społecznej rolników spółdzielczych i robotników rolnych. Należy wpoić im zasady perspektywicznego myślenia i ulepszyć ich kooperację. Poprzez pracę polityczną wśród przedsiębiorców pracujących z udziałem państwa, kupców i rzemieślników, kół chrześcijańskich, kobiet i osób chwilowo nie pracujących lub już nie pracujących dokona się proces uświadczenia tych grup społecznych;

4) organa te ponadto mają stale koordynować i ulepszać współpracę wszystkich sił społecznych. Powinno to zapewnić realizację zadań społeczeństwa socjalistycznego oraz maksymalne zaangażowanie obywateli w pracy dla dobra społeczeństwa;

5) winny wzmóc pracę w miejscach zamieszkania obywateli i uzdrowiskach, by rozwijać socjalistyczne współżycie obywatelskie. W czasie wolnym od pracy należy obywatelom NRD dostarczać rozrywki o urozmaiconych propozycjach kulturalnych, zgodnie z ich wymaganiami;

²⁰ Tamże, s. 9. Przedsiębiorca pracujący z udziałem państwa prowadzi przedsiębiorstwo półpaństwowe, włączone do systemu planowania gospodarki narodowej. Decyzje swoje musi konsultować z przedstawicielami państwa. Przedsiębiorstwo takie stanowi formę przejściową do pełnej socjalizacji. Por. szerzej: L. Janicki, *Ustrój polityczny NRD*. IZ, Poznań 1964, s. 52.

²¹ Przemówienie Waltera Ulbrichta na Kongresie w: *Kongressprotokoll*. Wyd. Nationalrat der Nationalen Front des demokratischen Deutschland, b.d.m., t. I, s. 211.

6) winny prowadzić swoją działalność w ten sposób, by obywatele NRD swoje interesy społeczne i ekonomiczne godzili z interesami społeczeństwa jako całości;

7) muszą zwrócić baczniejszą uwagę na rozwój wszelkich form współzawodnictwa pracy i stałe ulepszanie gospodarowania.

8) powinny troszczyć się o szybkie i wnikliwe rozpatrywanie podań i propozycji obywateli. Należy prowadzić zdecydowaną walkę z ignorowaniem spraw wątpliwych, schematyzmem i bezdusznością w ich załatwianiu²².

3. ROLA USTROJOWA FRONTU NARODOWEGO

Kongres Frontu Narodowego przyjął, że dalszy rozwój demokracji socjalistycznej, obustronnych powiązań między państwem i obywatelami, przedstawicielami ludowymi (w ramach tego terminu mieszczą się w NRD posłowie i ich wybrani następcy oraz członkowie przedstawicielstw ludowych w terenie i ich następcy) i wyborcami wymaga twórczej współpracy organów Frontu Narodowego z systemem przedstawicielskim²³.

Szczegółowe omówienie zadań Frontu Narodowego w zakresie działania systemu przedstawicielskiego w NRD wykracza poza ramy niniejszego artykułu. Dlatego też ograniczę się do przedstawienia podstawowych w tym przedmiocie założeń.

O znacznym wzroście roli Frontu Narodowego w działaniu systemu przedstawicielskiego w NRD świadczy chociażby literalne porównanie ustawy wyborczej z 1950 r. (gdzie mówi się o Froncie Narodowym tylko we Wstępie) z ustawami wyborczymi z lat 1958 oraz 1963 (gdzie szereg przepisów formułuje zadania Frontu Narodowego w wyborach)²⁴.

I tak, można za L. Janickim przytoczyć zadania organów Frontu Narodowego w wyborach do Izby Ludowej i do terenowych przedstawicielstw ludowych, wynikające z ustawy i z ordynacji wyborczej z dnia 31 VII 1963 r.²⁵. Występują one także w znolizowanych później wersjach tych aktów:

1. Wysuwanie przez partie i organizacje masowe, skupione we Froncie Narodowym, przedstawicieli do Komisji Wyborczej Republiki, do okręgowych komisji wyborczych i do pozostałych komisji opartych na podziale administracyjnym państwa (§§ 2 ust. 2, 4 ust. 2 i 6 ust. 2 ordynacji).

2. Wysuwanie m. in. przez terenowe komitety Frontu Narodowego kandydatów na członków komisji okręgów wyborczych (§ 9 ust. 3 ordynacji) i prezydiów wyborczych (§ 12 ust. 4 ordynacji) w pełnym składzie.

3. Współdziałanie w organizowaniu spotkań wyborców z kandydatami (§ 10 ust. 1 pkt b ordynacji).

4. Przedstawianie kandydatów Frontu Narodowego na konferencjach przedstawicieli wyborców (§ 27 ust. 1 ordynacji).

²² *Direktive ...*, op. cit., s. 5, s. 6, oraz przemówienie Waltera Ulbrichta na Kongresie, op. cit., s. 222.

²³ *Beschluss des Sekretariats des Nationalrats vom. 10 IV 1969, über die Zusammenarbeit der Ausschüsse der Nationalen Front mit den Abgeordneten und Nachfolgekandidaten der Volkskammer der DDR*, b.d.m., s. 1.

²⁴ L. Janicki, op. cit., s. 91.

²⁵ Ustawa wyborcza dotyczy wyborów organów władzy państwowej wszystkich szczebli. Zawiera jednak jedynie naczelną zasadę prawa wyborczego. Ordynacją wyborczą nazywamy wydany na podstawie ustawy wyborczej dekret Rady Państwa NRD, zawierający przepisy szczegółowe także w zakresie wyborów organów władzy państwowej wszystkich szczebli. Patrz szerzej: L. Janicki, op. cit., s. 97.

5. Składanie wspólnych list wyborczych (§ 16 ustawy wyborczej). Nadto Rada Narodowa lub właściwy komitet terenowy Frontu Narodowego ma prawo:

a) zgłaszać sprzeciwy na ewentualne decyzje o nieprzyjęciu list wyborczych (§ 28 ust. 3 ordynacji).

b) Wprowadzać zmiany kandydatów w listach wyborczych (§ 29 ust. 1 ordynacji).

c) Zaskarżyć ważność wyborów do Izby Ludowej w terminie 2 tygodni od ogłoszenia ich wyników (§ 18 ust. 1 ustawy wyborczej)²⁶.

W okresie kadencji ciał przedstawicielskich organa Frontu Narodowego organizują spotkania przedstawicieli ludowych z wyborcami, na których przedstawiciele ci zdają sprawę z pracy danego organu przedstawicielskiego i swojej w nim działalności oraz przyjmują wnioski i skargi obywateli NRD. W czasie tych spotkań wyborcy mogą wystąpić z wnioskiem o odwołanie przedstawiciela ludowego przed upływem jego kadencji.

Po ostatnim Kongresie Frontu Narodowego Sekretariat Rady Narodowej uchwalił wytyczne dla współpracy komitetów Frontu Narodowego z posłami i ich następcami (co zgodnie z pkt IV uchwały rozszerzył na współpracę z członkami przedstawicielstw ludowych w terenie i ich następcami)²⁷.

Okręgowe komitety Frontu Narodowego w myśl tej uchwały mają:

1) prowadzić z przedstawicielami ludowymi regularne narady dotyczące spraw aktualnych i perspektywicznych okręgu. Spotkania te służą informacji, dyskusji problemowej podstawowych zagadnień politycznych, ideologicznych, a także wymianie doświadczeń w masowej pracy politycznej oraz koordynacji pracy obwodów poselskich;

2) gdy tematyka narad komitetów tego wymaga, zapewnić w nich udział przedstawicieli ludowych;

3) ułatwić pracę polityczną przedstawicielom ludowym przez informowanie ich o politycznej i ideologicznej sytuacji w okręgu wyborczym (winny to czynić głównie sekretariaty okręgowe);

4) przy planowaniu pracy okręgu wyborczego zwrócić uwagę, by poszczególnych przedstawicieli ludowych wiązać z obwodami wyborczymi i tym samym uniknąć fluktuacji osób. Szczególną opieką przy tym należy otoczyć przedstawicieli o małym doświadczeniu na polu zawodowym czy towarzyskim.

5) troszczyć się o to, by publiczne sprawozdania z działalności ludowych przedstawicieli nie ograniczały się do okresu kampanii wyborczej, ale dokonywane były sukcesywnie przez całą kadencję;

6) tak koordynować pracę przedstawicieli społeczeństwa, kierownictw partii i organizacji masowych oraz wszystkich innych sił społecznych, by powstał wspólny aktyw dla podejmowania decyzji, ich wykonania i kontroli w terenie;

7) co najmniej raz do roku zająć stanowisko odnośnie do wyników współpracy komitetów Frontu Narodowego z przedstawicielami ludowymi (czynią to sekretariaty okręgowe)²⁸.

Pozostałe komitety Frontu Narodowego prowadzą pracę z przedstawicielami ludowymi na co dzień. Czynią to razem z państwowymi organami, kierownictwami partii i organizacji masowych. Zabezpieczają inicjatywy przedstawicieli ludowych politycznie i organizacyjnie oraz popularyzują je w społeczeństwie²⁹.

²⁶ L. Janicki, *op. cit.*, s. 106.

²⁷ *Beschluß des Sekretariats des Nationalrats . . .*, *op. cit.*

²⁸ Tamże, ss. 4, 6, 7, 8, 9, 10.

²⁹ Tamże, s. 11.

Tak więc, poza obowiązkami Frontu Narodowego i jego organów w zakresie funkcjonowania systemu przedstawicielskiego w NRD, jakie wynikają z przepisów prawa, same organa Frontu Narodowego nakładają na siebie dalsze zobowiązania w tym zakresie. Wszystko to służy doskonaleniu modelu demokracji socjalistycznej w NRD.

Należy jeszcze dodać, że współpraca posłów z komitetami Frontu Narodowego w zakresie stymulowania współdziałania obywateli w przygotowaniu i realizacji ustaw ma w NRD rangę zasady konstytucyjnej (ujmuje ją art. 56 konstytucji NRD).

Organ Frontu Narodowego spełniają także określoną rolę w funkcjonowaniu sądownictwa państwowego i społecznego w NRD. I tak listę kandydatów na sędziów sądów okręgowych i powiatowych (realizuje się tu przewidzianą przez konstytucję wielu państw socjalistycznych zasadę wybieralności sędziów) przedkłada w NRD minister sprawiedliwości w porozumieniu z właściwym komitetem Frontu Narodowego³⁰. Jeśli chodzi o sądy społeczne, to także członków komisji rozjemczych dla gmin i miast powołują terenowe organa władzy państwowej na wniosek Komitetów Frontu Narodowego³¹.

Front Narodowy Niemiec Demokratycznych wraz z rosnącymi jego zadaniami w życiu narodu niemieckiego i pogłębiającym się zakresem jego instytucjonalizacji, jest dobrym prognostykiem kształtowania się mechanizmów życia politycznego w Niemieckiej Republice Demokratycznej na przyszłość.

Andrzej Redelbach

KRONIKA PROCESU NORMALIZACJI

(stosunki między Polską i Niemiecką Republiką Federalną
w pierwszym półroczu 1971 r.)

I

Układ o podstawach normalizacji stosunków wzajemnych między Polską Rzeczpospolitą Ludową i Republiką Federalną Niemiec, podpisany w Warszawie 7 grudnia 1970 r. przez szefów rządów i ministrów spraw zagranicznych obu państw, jest wydarzeniem stanowiącym ważny punkt na drodze rozwoju stosunków między tymi krajami. Podpisanie układu było zamknięciem okresu wstępnych zabiegów na drodze normalizacji wzajemnych stosunków oraz uwieńczeniem i świadectwem osiągniętej już poprawy, która dokonała się przede wszystkim na przestrzeni 1970 r. i uwidoczniła dobrą wolę rządów obu stron. W wyniku układu grudniowego stworzona została dobra i optymistyczna atmosfera dla przyszłych postępów normalizacji, a jego znaczenie polega przede wszystkim na tym, że określa on uzgodnione przez obie strony nieodzowne przesłanki normalizacji stosunków między PRL a NRF.

Układ podpisany został przez rządy obu państw, co oznacza, że nastąpiło między nimi merytoryczne porozumienie co do treści normalizacji. Pozostająca jeszcze do wykonania czynność formalna jaką jest ratyfikacja, przenosi problemy będące przedmiotem układu na platformę wewnątrzpolityczną obu państw i jest ich sprawą

³⁰ L. Janicki, *op. cit.*, s. 316.

³¹ *Gesetz über die gesellschaftlichen Gerichte der DDR (666). Vom 11 VI 1969, „GBL” I, nr 11 s. 229, § 6 ust. 2.*